

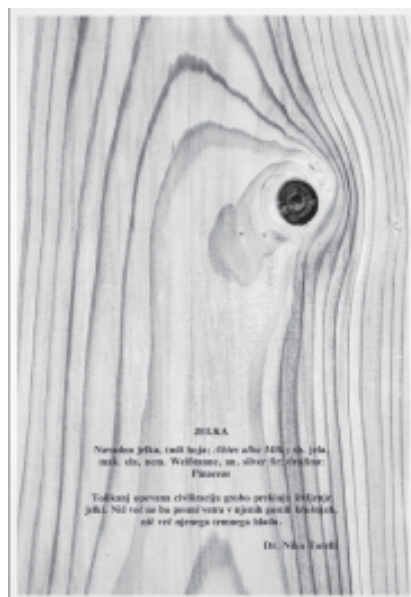
Vsi moji lesovi (1. del)

avtor prof. dr. **Vinko ROZMAN**

Seveda niso moji ... Kako naj si jih lastim? Le na poseben način sem jih spoznaval in predstavljal. Vendar se mi je njihova podoba zaradi razpršenosti predstavljanja skozi toliko let začela izgublјati, razblinjati. In verjetno sem ostal edini, ki ima še kolikor toliko pregleda nad tem, kar se nabralo v 13 letih.

Naj na hitro pojasnim. Že precej časa skrbim za zunanjo podobo izdaj srednješolskih učbenikov pri Lesarski založbi. Leta 1989 se mi je porodila ideja, da bi lahko zadnjo stran platnic učbenikov, ki smo jih do takrat puščali prazne, izkoristil za predstavitev različnih vrst lesov. Zamisel je bila, da naj bi vsak les predstavljal čez celotno stran z značilno kakovostno mehanično obdelano površino v naravnem razmerju. V spodnjem delu strani naj bi bil les opredeljen kot rod in družina z latinskimi imeni ter s poimenovanji v več jezikih. Predvsem pa sem želel, da les v dveh, mogoče treh stavkih nekdo opredeli z njegovimi lastnostmi, pomembnostjo, posebnostmi. Te kratke "izjave" o lesovih - sentence - so poučne, pogosto tudi duhovite misli ali izreki z zelo različnimi izhodišči.

No - in prav ta del predstavitve lesov, ki se mi jih je v 13 letih nabralo 24, se mi je zazdel vreden nekake obuditve s strnjeno predstavitvijo. Za

učence, ki so drsali to stran učbenika po šolskih klopeh in jo mazali, je bilo to spoznavanje seveda zelo fragmentarno, mimogrede. V toliko letih se je menjalo več generacij. Ob lastnem veselju pri oblikovanju teh strani pa sem vseeno mislil predvsem na učence; da mimogrede spoznavajo lesove tudi v taki obliki; kot droben utrinek, kot misel strokovnjaka, mizarja, pesnika ... Le sam in mogoče urednik (pa tudi uredniki so se menjavali), ali še kak učitelj, smo mogoče sledili paleti teh kratkih sentenc.

Zazdelo se mi je torej zanimivo in vredno povedati zgodbo o teh "mojih" lesovih; da obnovim bogato paleto najrazličnejših misli o posameznih lesovih, razpršene po platnicah učbenikov ter da jih s pojasnili na po-

ljuden način predstavim v reviji, ki objavlja vse, kar je povezano z lesom, in ima v svojem naslovu tudi to besedo - les.

In kdo so bili ti moji sogovorniki, sestavljalci sentenc? Dr. Niko Torelli, dr. Slavko Mihevc in dr. Katarina Čufar, profesorji z Oddelka za lesarstvo na BF; pesnik in igravec Tone Kuntner; mizar antikviteta Gabrijel Zupan; prof. Niko Kralj, prof. Janez Suhadolc in prof. dr. Jože Kušar, vsi trije kolegi s Fakultete za arhitekturo; pokojni Roman Dekleva, moj učitelj in dober prijatelj; oblikovalca - arhitekta Tone Pogačnik in Ljerka Finžgar; mizar Franc Stipič iz ljubljanskih šolskih delavnic; kipar-rezbar Milan Cvelbar; lesarska tehnika Borut Kričej z Oddelka za lesarstvo BF in Venčeslav Koderman iz Utensilie; samouk Tonči Pretner iz Trente; izdelovalec violin goslar - umetnik Vilim Demšar; študentje Oddelka za oblikovanje na Akademiji za likovno umetnost Marija Blaži, Špelca Golob in Marko Škerlavaj; prof. angleščine Dušica Kunaver, zavzeta zbiralka ljudskega izročila in zagovornica ohranjanja naše kulturne dediščine; vinogradnik iz Brd, agronom Maksimilijan Reya; dr. Marjan Kotar, prof. na Oddelku za gozdarstvo na BF; univ. dipl. inž. Vinko Velušček, ravnatelj Srednje lesarske šole v Ljubljani, in mag. Majda Kanop, učiteljica na tej šoli. Pri obravnavi bora seveda nisem mogel mimo pesnika Srečka Kosovela: posegel sem po kritiki iz ene njegovih pesmi o borih.

In lesovi? Od jelke, bukve, smreke, topola, lipe, češnje, bresta, hrasta, oreha, jesena, macesna, hruške, gabra, javora, breze, jelše, bora, slive, tise, robinije, kostanja, breka do skorša. Med vsemi temi le sliva ne velja za domačo drevesno vrsto saj je do nas prispela z Vzhoda. Če pogledam v

bogastvo knjige Naše drevesne vrste, avtorjev Marjana Kotarja in Roberta Brusa (Slovenska matica, 1999), lahko vidim, da sem s tem izborom tako rekoč izčrpal vse, kar je za lesno predelavo in obdelavo pomembnega. Seveda, če vse hraste, bore in druge rodove ne poizkušam deliti bolj podrobno. Bi bile mogoče za obravnavo kot posebnost zanimive še te drevesne vrste: jerebika, lesnika, nagnoj, glog, mokovec ali zelenika, v katere družini je tudi "udomačena" oljka?

Kje sem dobil lesove in kako verno mi je uspelo reproducirati njihove vizualne značilnosti? Seveda vse več ali manj na amaterskem nivoju, ki se ga edinega pri pisanju učbenikov lahko privoščimo. Za večino vrst lesov seveda ni bilo problemov. Največ vzorcev sem dobil na obeh omenjenih oddelkih Biotehniške fakultete ter v šolski delavnici ljubljanske srednje lesarske šole. Nekaj lesov je bilo treba poiskati v mizararskih delavnicah, dva vzorca pa sem poiskal celo na domačem vrtu. Potrebna je bila seveda še ustrezna obdelava (sliva, breza). Nameraval sem, da bi predstavljal le površine lesov, ki so skobljane in brušene, torej take, kakršne vidimo v izdelkih. Seveda pa je bilo v nekaj primerih treba odstopiti od tega: pri macesnu sem se odločil za površino klane strešne skodle, pri zanimivi rasti jelke pa za prečni prerez, pri smreki za površino, ki jo je na prostem močno načel zob časa, pri jelši pa celo za mikroskopski posnetek približno pet tisočletij starega koliščarskega kola.

Fotografiranje površine lesa ni povsem rutinsko delo, če gre za amaterski delo, da je potem tiskana reprodukcija kolikor toliko verna. Pri naravni osvetlitvi ni vedno lahko ujeti značilnosti bleščav, ki jih kažejo neka-

tere površine lesa, npr. pri rebrastem javorju. Seveda pa je bila vernost podobe lesa izgubljena že s tem, da so bile vse platnice učbenikov do leta 2000 le črno-bele. Šele tega leta smo začeli z barvno podobo brekovine in letos skorševine.

Pri iskanju podatkov o lesovih sem si veliko pomagal s "starim" Ugrenovićem (Aleksandar Ugrenović: Tehnologija drveta. Zagreb, 1950). Predvsem pri imenih lesov v tujih jezikih: angleščini, francoščini, italijanščini, nemščini in hrvaščini. V začetku, ko smo bili še v nekdanji skupni državi, smo imeli seveda srbohrvaški jezik, pa makedonski (imena lesov v tem jeziku sem prepisoval iz slovarja kar v knjigarni). Torej je bilo delo res precej amatersko, tako kot je na splošno nastajanje učbenikov za našo stroko.

Danes so vse te sentence, zbrane na enem mestu, vsaj zame, velik slavospev in hvalnica gozdu, drevesu in seveda predvsem lesu. Tu vidim vse tiste številne obraze lesa, ki se jih ponavadi niti ne zavedamo. Mogoče sentence niti niso imele ambicije, da bi postale genialni izreki ali mogoče celo slogani. V svoji raznovrstnosti pa vendarle na svojstven način govorijo o čudovitostih pojavljanja tega enkratnega naravnega materiala.

Takrat, sedaj že daljnega leta 1989, sem najprej prosil najbolj "poklicanega", da mi pomaga pri začetkih

zamisli - **Nika Torellija**. Ne spominjam se, ali je on predlagal jelko ali pa sem jo jaz. Vem pa, da je bilo kar nekaj dvomov, ko je bilo potrebno opredeliti misel o jelki kratko, jedrnato ... (pisateljica Simone de Beauvoir je pisala svoji prijateljici: "Pišem ti bolj na dolgo, ker nimam časa, da bit ti napisala na kratko."). Ko se je kolega Torelli odločil, ni bil povsem zadovoljen. Misel se mu je zdela nekoliko preveč patetična. Čeprav je bil to čas spoznanja o nevarnosti, da ta drevesna vrsta izumre. Tolikanj opevana civilizacija grobo prekinja življenje jelki. Nič več ne bo pesmi vetra v njenih gostih krošnjah, nič več njenega temnega hladu.

Spoštovanje vsakega koščka lesa ... Kolega iz študentskih let, **Janez Suhadolc**, me je že pred mnogimi leti presenetil, ko je začel sam, po lastnih zamislih izdelovati pohištvo. Njegov tenkočutni odnos do lesa se je izrazil tudi v nekem predavanju ob razstavi njegovih stolov v Cankarjevem domu, ko je rekel, da je zanj najlepši slivov les. V pravem času sem ga spomnil na to.

*Sliva se je k nam razširila iz
Orienta in se udomačila
tudi na naših vrtovih.
Edinstvenost slivovega lesa
pa občudujemo predvsem
zaradi njegove nenavadne
rdeče in vijoličaste barve.
Češpljevina je zato
dragocena predvsem za
ekskluzivne izdelke. Sicer
pa mizar težko dobi
primerno kakovosten les,
saj je drevesno deblo
češplje pogosto trhlo.*

Pripoved o lesu s polno navdušenja sem doživel pri mizarju antikvitet

Gabrijelu Zupanu. V njegovi delavnici na Žabjeku, starem predelu Ljubljane blizu predora pod gradom, kjer sedaj nadaljuje tradicijo zahtevnega obnavljanja stilnega pohištva njegov sin, sem začutil pozabljeni svet nekdanjega mizarstva. Takrat, leta 1990, se mi je navdušeno razkrival, za topol-jagneđ, pa sva sestavila naslednje.

V zanimivo vzvalovani rasti jagnedi lahko ob ikrasti teksturi malih grčic občudujemo tudi svetle plamenaste učinke prelivanja odsevov. Nekdanji baročni mojster je med štirimi dopolnjujočimi se lesovi intarzije težko pogrešal to vrsto topolovine.

Tako kot Zupanova delavnica me je očarala tudi delavnica goslarja-umetnika **Vilima Demšarja**, delavnica, skrita v eni od starih mestnih hiš na ljubljanskem Mestnem trgu. Seveda pa tudi skoraj znanstveni pristop mojstra pri izbiri in vgradnji lesov v glasbilo. Tu je bil seveda javor tisti izbrani les, ki kraljuje kot dno violine.

Javorovina spada med muhaste lesove. Zato mora goslar, ko izbira les, pristopiti k njegovi obdelavi s spoštovanjem. Različni akustični učinki lesa pa so za pravega mojstra velik izziv. Kot dno violine pa je videz javorovine s svojo "rebrasto" in svetlikajočo se teksturo skoraj neprekosljiv.

Prijatelj in trentarski sosed, kipar **Milan Cvelbar**, mi je na podobno prefinjen način predstavil lastne izkušnje z obdelovalnimi lastnostmi oreha.

Orehov les omogoča rezbarju najbolj svobodno ustvarjalnost, saj mu pri delu skorajda ni potrebno misliti na prilagajanje smerem rasti. V tem lesu velikega tonskega bogastva od sivo bele do skoraj črne barve je rez dleta tako gladek, da komajda potrebuje nadaljnjo obdelavo.

Moj učitelj v srednji šoli in kasnejši dober prijatelj, pokojni **Roman Dekleva**, ponosni Kraševce, po rodu Tržačan, z izrednim naravnim občutkom za naš jezik, se je ljubiteljsko tudi ukvarjal z rezbarjenjem. Kdo bi mi lahko zato bolj verodostojno predstavil češnjo?

Češnjevina je prijetno slikovit les, znan po izredno fini teksturi, enakomerni rasti in z zanimivim nadihom sivorumenih in rdečkastosivih barvnih tonov, ki na svetlobi sčasoma potemnijo. Ter se s svojevrstno patino lakiranih površin celo plemenitijo.

Je pesnikovo dožemanje drevesa in lesa drugačno, kot je dožemanje drugih? Seveda. Hotel sem predstaviti tudi to videnje in občutenje. Najprej sem pomislil na Toneta Pavčka; tak, kakršnega poznamo, bi mi v svojem značilnem in živem slogu

improvizirano natresel celo paleta občutij, npr. o javorovi mizi, kaj vem o čem na Krasu ... No - potem sem poiskal pesnika in igralca **Toneta Kuntnerja** in njegove verze povezal s površino smrekovine, ki jo je načel zob časa.

V lesu ogenj uročeni globoko davno spanje spi. O pravem času prava roka ka k življenju obudi.

Pesem **Srečka Kosovela** o borih nam ostaja v spominu na šolske dni. Kdo bi lahko lepše in enostavneje predstavil bor v kraški pokrajini?

Bori, bori, temni bori kakor stražniki pod goro, preko kamenite gmajne težko trudno šepetajo.

Tudi lesarji vedno niso vselej pod vplivom svoje "profesionalne deformacij" in znajo o drevesnih vrstah razmišljati tudi na drugačen način. **Majda Kanop** je predstavila divji kostanj oziroma njegovo ježico kot simbol s psihološkimi izhodišči.

Zaupati nekemu je tveganje, podobno kot pri odpiranju kostanjeve ježice. Na njenih bodicah se lahko zbodeš do krvi. Če pa si previden, lahko iz nje neboleče izluščiš čudoviti plod, poln energije.

● Nadaljevanje članka boste lahko prebrali v naslednji številki

Vsi moji lesovi (2.del)

avtor: prof. dr. **Vinko ROZMAN**

Dušica Kunaver, avtorica knjige Čar lesa, v kateri je zbrala bogastvo ljudskih vedenj, verovanj in spoznanj o lesu, mi je za tiso priporočila naslednjo misel:

Naši predniki so dobro vedeli, da je tisa strupeno drevo. Vraževerni pa so nosili kos tisovine na koži, da se jim ni bilo treba bati urokov.

Dogajanja v družbi se lahko izrazijo v opredelitvi odnosa do lesa. Z **Jožetom Kušarjem** in **Nikom Kraljem** sem se dogovarjal o njunem prispevku v času slovenskega osamosvajanja, leta 1990 in 1991. Kušar je v tistem času naletel v nekem prečnem prerezu starega jelkovega trama na izrazito spremembo v širinah branik (jelka je bila edina drevesna vrsta, ki smo jo omenili dvakrat; v tem primeru tudi edinkrat v prečnem preseku). Asociacija na naše osamosvajanje se je kar ponujala:

Drevo, ki je dolga desetletja živel v senci mogočnejših dreves, je ostajalo nezadovoljno v boju za obstoj. Ko pa so se mogočniki umaknili, se je razrastlo in razvilo vse svoje, do tedaj zavrte moči.

V istem času je tudi **Niko Kralj** pri lipi "pozabil" na njene lastnosti, saj je v njem zmagal simbolni pomen, ki ga ima za nas lipa.

Lipov les je mehak kakor slovanska duša. Takšni notranji slovanski podobi smo sledili Slovenci v novi domovini, zato ni čudno, da smo sprejeli lipov list za razpoznavni znak

Povabljenca, da bi mi o lesu kaj na kratko povedali ali napisali, sem seveda prepuščal, da so se odločali sami. Sentenco so zapisali sami ali pa smo jo oblikovali skupaj. Zadnjo besedo je imel na koncu še lektor; v začetku je bil to prof. **Tone Vrhovšek**, kasneje pa prof. **Andrej Česen**. Veliki posegi v tekste niso bili potrebni, saj so bili stavki oblikovani premišljeno. Žal mi je bilo, da nekaterih zapisov ali pripovedi ni bilo možno (ali pač?) zapisati tako, kot so bili zapisani ali povedani. To je bilo predvsem pri tistih, od katerih nisem mogel pričakovati zapisov in sem sentenco moral zapisati sam. Zanimiv bi bil narečni zapis v kleni, domači besedi.

Ko mi je mizar **Franc Stipič** govoril o hrastu, seveda ni govoril o tem in onem in ne o strženovih trakovih

ampak o "špiglu". Zapisal sem: zrcalo.

Hrastovina je bila vedno zelo cenjena zaradi svojih vsestranskih kvalitete, med katerimi je tudi njeno zrcalo". Pri ročni obdelavi je nekdanj zahtevala večje mojstrstvo kakor danes, ko vse obdelujemo strojno.

Žal mi je, da nisem mogel zapisati povsem avtentičnega odnosa do macesnovega lesa tako, kot mi ga je predstavil v svoji trentarsko obarvani pripovedi **Tonči Pretner**. Zanj je bil dober predvsem tisti macesen, ki je rasel na skali. Mogoče sem po nepotrebnem to spremenil v "visoko v gorah".

Nekdanj so lesene strehe iz skodel zdržale tudi do sto let. Seveda pa smo vzdržljiv macesen dobili visoko v gorah, kjer je bila rast zaradi težavnih razmer zelo počasna.

Tako kot pri macesnu sem se tudi pri pripovedi o robiniji srečal s poudarki o trajnosti tega lesa. Vinogradnik **Maksimilijan Reya** mi je razkril, da v Brdih za oporne kole v vinogradih uporabljajo namesto kostonja najpogosteje "akacijo", ki je tam precej razširjena drevesna vrsta.

Akacija, kot ponavadi pravimo robiniji, je v času cvetenja pravi raj za čebele. V vinogradih pa so pri nas oporni koli iz mladih akacij zaradi njihove trajnosti skoraj nenadomestljivi.

Ko govorim o zapisih, ki jih je bilo treba "prilagajati", naj omenim izkušnjo s študenti Oddelka za oblikovanje na Akademiji za likovno umetnost. Z njimi sem hotel, da bi nekako skupinsko opredelili brezo. Nakazal sem jim, kaj bi želel. Razprava pa je krenila v smeri neresnosti, ki pa se je na koncu umirila. Na koncu smo z združenimi močmi zapisali:

Pri brezi najprej pomislimo na njeno podobo v pokrajini, nato na vonj gorečega lesa v kaminu. Šele potem na rahlo rumenkast les svilnatega sijaja z rdečkasto rjavimi pegami, ki ga za izdelke najbolje znajo uporabljati Skandinavci.

Oblikovalci naj bi bili tisti, ki najpogosteje določajo izbiro vrste lesa. Zato pri njih pričakujemo najbolj prefinjene opredelitve predvsem o vizualnih vrednosti posameznih lesov. Oblikovalec **Tone Pogačnik** se je "preizkušal" na brestu.

Za brestov les se oblikovalci ne odločajo pogosto. Njegova izrazita in zanimiva tekstura s široko barvno paleto hitrih prehodov od zelenkastih do sivo rdečih odtenkov pa skoraj kliče k uporabi za ekskluzivnejše izdelke.

Kolegica **Ljerka Finžgar** je hruškovo predstavila s podobnimi poudarki.

V vsakem materialu je kaj enkratnega, vendar je hruškovina tisti plemeniti les, ki je mizarje vedno privabljal. Njegova čudovita rdečkasta barva brez naravnega sijaja polno oživi šele s površinsko obdelavo, ima dobre možnosti obdelovanja kljub pogosto zaviti rasti, necepljivost in trdota pa sta prednosti, ki pogosto vplivata na oblikovalce, če pripravljajo kaj posebnega.

V dosedanjih predstavitvah seveda vendarle prevladujejo omembe tehnične lastnosti lesa; nekateri pa so mi to posebej poudarjali. Logično je, da je **Slavko Mihevc**, strokovnjak kakršen je, v kratki predstavitvi bukovine poudaril prav to.

Bukovina, ki nekdaj pri izdelovanju pohištva ni bila spoštovana, je zaradi manj zahtevne obdelave in enostavne teksture s časom postala bolj cenjena. Vendar bukov les hitro podleže dimenzijskemu spreminjanju, krivljenju in pokanju ter napadom gliv.

Lesarski tehnik **Borut Kričej** je predstavil jesen predvsem z vidika svojega dela — ukvarjanja s površinsko obdelavo.

Med svetlejšimi lesovi je jesenovina glede na njeno naravno rast in smer obdelave med najbolj slikovitimi. Žal pa nam s površinskim obdelovanjem za zdaj še ni uspelo preprečiti njegovega kasnejšega temnenja.

Gaber je z izhodišči poudarjanja tehničnih lastnosti predstavil lesarski tehnik **Venčeslav Koderman**, ki se je s tem lesom ukvarjal večino svojega službenega časa v tovarni Utensilia.

Nekdaj so gaber najbolj cenili kolarji, čeprav so les težko obdelovali; pogosto jim je pokal in se krivil. Vendar zaradi trdote, žilavosti ter majhne obrabljivosti komprimirano gabrovino v industriji še vedno uporabljajo za izdelavo tkalskih čolničkov.

Šele predlani smo prvič predstavili zadnjo stran platnic v barvah. Začeli smo z brekom in letos nadaljevali s skoršem. Šele s barvami smo pravzaprav začeli predstavljati les v njegovi resnični podobi.

Omenil sem, da sem pri nekaterih občudoval tenkočutnost odnosa do obravnavane vrste lesa. Pogovor z **Marjanom Kotarjem**, ki je gozdarski strokovnjak, je bil pravo doživetje, ko mi je odkrival brek, zame neznano drevesno vrsto.

Zanimivi zapiski s tega pogovora so se mi ohranili. Kako povedati, da ta les na zahodu dosega ceno do 30.000 DEM za m³ (bilo je predlani). Na koncu je bila cena imenovana kot

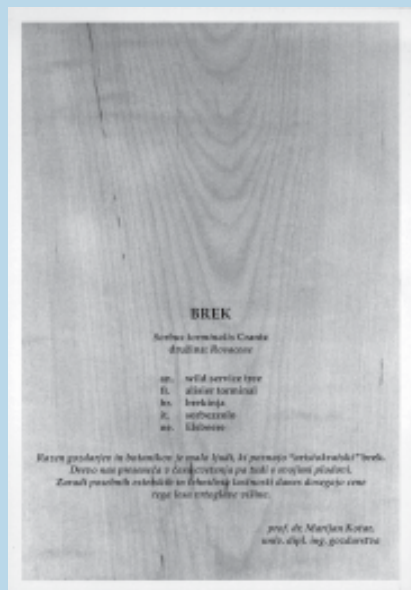
“vrto glava”. Ob besedi “aristokratiški”, ki se ji je hotel izogniti, potem pa jo vseeno obdržal v narekovaju, so bile še besede: resnoba, eleganca, cenjenost ...

Razen gozdarjev in botanikov je malo ljudi, ki poznajo “aristokratiški” brek. Drevo nas preseneča v času cvetenja pa tudi s svojimi plodovi. Zaradi posebnih estetskih in tehničnih lastnosti danes dosega cene tega lesa vrto glave višine.

Idejo, da sem povpraševal po breku, mi je dal **Vinko Velušček**, ko sem mu potožil, da mi je začelo zmanjkovati domačih drevesnih vrst. Kot dober poznavalec in občudovalec lesov mi je takoj začel naštevati spregledane, manj znane lesove z zanimivimi lastnostmi: najprej brek, pa skorš, jerebiko, mokovec, nagnoj ... Letos sem ga prosil, da mi je predstavil skorš.

Skorš je zaradi svojih posebnih in plemenitih lastnosti visoko cenjen; grozi pa mu iztrebljenje, saj v gozdu ali na travniku naletimo le še na posamezna drevesa. Zato v zadnjem času to lepo drevo poizkušajo načrtno razširjati.

Skoršev les je izredno težak, elastičen, se težko cepi, malo poka in se lepo gladi. Njegova slikovitost je razpeta od blede peščene do rahlo rdečkaste barve. Spoštovana skorševina se uporablja za izdelavo dragocenega pohištva, glasbil, v umetniškem mizarstvu pa za izdelavo skulptur.

Kasneje, ko so bili zapisi objavljeni, z ljudmi s katerimi sem sodeloval nisem, več razpravljaj o zapisanem. Ob tem mojem sedanjem pisanju pa sem vendarle želel ponovno spregovoriti vsaj z dr. Torellijem. Njegova sentenca, zapisana pred 13 leti, je opozarjala na dramatično stanje, v katerem se je znašla jelka. Sam avtor pa je že takrat menil, da so bili stavki nekoliko patetični. In danes? Pogovorila sva se ... Danes pravi, da so sanitarni poseki v zadnjem času situacijo jelke vsaj na videz izboljšali; in da za nekdanjo katastrofalno stanje jelke mogoče onesnaževanje okolja ni bil edini vzrok. Sicer pa, da tako imenovanih šest “Helsinških kriterijev” iz leta 1993 obljublja boljše čase za gozd in les. V gozdarstvu so tako pozornost začeli načrtno posvečati tudi minoritetnim vrstam, ki so začele izginevati v gozdu, tako kot je izginil npr. visoko cenjen brek. Tudi uveljavljanje sonaravnega gospodarjenja z gozdom naj bi v bodočnosti zagotovilo naša optimistična pričakovanja.

Srečanja z ljudmi, ki so mi pravzaprav pomagali so bila doživetja, ki so se mi globoko vtisnila v spomin. Les me na razne načine spremlja skozi vse živ-

ljenje, ob teh srečavanjih z ljudmi pa sem se pogosto samokritično zalotil pri misli, kako malo vem o lesovih, kako površno jih poznam, kako neizostrene občutke imam in kako minimalne so moje sposobnosti za navdušenja. Spoznal sem, na koliko različnih načinov lahko gledamo na les: za nekoga je zanimiv predvsem kot izziv za obdelavo, drugega navdušuje njegov videz, nekdo izpostavlja njegovo trajnost, spet drugemu se zdi pomembna njegova ekskluzivnost, pa ogroženost drevesne vrste zaradi onesnaževanja okolja ... Sem ob vsem tem spoznal kaj novega? Čuditi sem se začel njegovim neomejenostim, začutil sem, da mogoče sam nimam prave sposobnosti za oboževanje, spoznal pa sem zato čudenje. Razmišljam o tem naravnem čudu, ki po preminutju živi naprej s povsem drugo funkcijo od prejšnje. Les - ta nema priča nekdanjega življenja, priča o minljivosti vsega na tem svetu, ki pa mu, če bedimo nad njim, lahko zagotovimo življenje(?) še tisočletja. Les, ki nam daje oporo, zagotavlja trdnost našega okolja, prilagodljivost, elastičnost, ki ustvarja zvenenje ... Tako kot se čudimo skrivnosti življenja, se lahko čudimo tudi skrivnostim lesa. □